

УДК 792.077(477.84)

**ДІЯЛЬНІСТЬ МУЗИЧНО-ТЕАТРАЛЬНИХ ОСЕРЕДКІВ СЛОБОЖАНЩИНИ
КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

Ян Ірина Миколаївна, кандидат мистецтвознавства, доцент,
докторант Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв, м. Київ
iniko2004@rambler.ru

Розглянуто тенденції, що впливали на становлення музично-театральної культури, трансформацію видів і форм музично-театральної діяльності наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. Визначено зміст і напрями діяльності музично-театральних осередків Слобожанщини, проаналізовано проблематику репертуару. З'ясовано, що багатоаспектна діяльність музично-театральних осередків краю сприяла консолідації українського суспільства, збереженню національної культурної ідентичності та доводила творчу спорідненість української музично-театральної культури з європейською культурою.

Ключові слова: українська театральна культура, соціокультурні процеси, діяльність музично-театральних осередків Слобожанщини, репертуар.

Постановка проблеми. У процесі національної самоідентифікації на сучасному етапі актуалізуються питання вивчення та збереження національної культурної спадщини в її ретроспективному розмаїтті. Дослідження регіональної музично-театральної культури в контексті національної культурної традиції та проєкції історичної реконструкції дає змогу відтворити загальне культурно-історичне тло, виявити специфіку взаємозв'язків традицій і новаторства, дослідити діяльність провідних митців того часу.

Огляд досліджень і публікацій. Питанню висвітлення тенденцій та шляхів розвитку українського театрального мистецтва присвячені праці Н. Андріанової [1], О. Красильникової [10], О. Кисіля [8], Б. Романицького [18] та ін. Соціокультурні передумови становлення музично-театральної культури Слобожанщини розкриваються в історико-культурологічних, мистецтвознавчих роботах Й. Миклашевського [14], В. Шейка [26], А. Новікова [15-16], Т. Коломієць [11], О. Ярмиша [27] й ін. Художня спадщина провідних діячів Слобожанщини досліджується у працях В. Виткалова, Г. Каневської [7], Ю. Лошкова [13], Н. Супрун [20]. Проте, попри значимість доробку згаданих вчених, історико-культурний контекст діяльності музично-театральних осередків Слобожанщини в аспекті національної культурної традиції та в проєкції тогочасних мистецьких тенденцій, ще потребує історичного і мистецтвознавчого аналізу. Цим і зумовлений вибір теми запропонованої статті, метою якої є дослідження діяльності музично-театральних осередків Слобожанщини кінця ХІХ – початку ХХ століття в структурі тогочасних соціокультурних процесів.

Виклад матеріалу. У другій пол. ХІХ ст. становлення та розвиток музично-театральної культури Слобожанщини супроводжувався духовно-культурним піднесенням, зумовленим поширенням національно-культурного руху. Провідні діячі української інтелігенції Д. Багалій, С. Русова, М. Сумцов, К. Бич-Лубенський, Я. Довбищенко, М. Міхновський, В. Комаренко, П. Кравцов, Н. Куплеваський, О. Літінський, І. Слатін, М. Тихонов, Г. Хоткевич та ін. були учасниками українського культуротворення. В основу своєї діяльності вони ставили піднесення національної самосвідомості, утвердження демократичних ідеалів, відродження історичної пам'яті українського народу, поширення освіти серед широких верств суспільства, поглиблення культурно-мистецьких зв'язків.

Аналіз історичних матеріалів засвідчує, що імперські владні структури ретельно виконуючи свої функції, контролювали діяльність української національно свідомої інтелігенції та зорієнтовували її діяльність виключно у культурницьку сферу. Державні політичні наміри зводилися до ігнорування національної проблематики, придушення національно-визвольного руху та вкорінення у суспільно-політичну думку ідеї про те, що українофільський рух не мав власних коренів, а був результатом польської, згодом австро-німецької інтриги [4; 66].

Культурницька діяльність патріотично налаштованої української інтелігенції отримала неприхований опір з боку імперської влади та шовіністично налаштованих кіл громадськості, які не бажали визнавати окремішності української нації, її право на вільний розвиток та вважали, що незалежне існування й розвиток української культури призведе до національно-духовного пробудження, самостійного суспільно-політичного, культурного життя, наслідком чого стане руйнація державно-політичної єдності імперії.

Достатньо швидко цей ідеологічний опір перейшов у русифікаторську репресивну державну політику, метою якої було перешкоджання розгортанню українського національного руху, що являв загрозу не лише територіальній цілісності Російській імперії, завдавав ніщивного удару російській ідентичності, а й взагалі підривав підвалини імперської політики.

Аналіз історичних матеріалів свідчить [5-6], що з розгортанням національно-визвольного руху на Слобожанщині пов'язано формування творчих тенденцій музично-театральної культури регіону. Одна з них пов'язувалася з демократизацією музично-театрального життя; інша – полягала у заснуванні за ініціативою провідних українських діячів мережі музично-театральних осередків, активізації культурно-мистецьких зв'язків у музично-театральній сфері. В аналізований період, за ініціативою провідних українських діячів на Слобожанщині, незважаючи на переслідування, державні та цензурні утиски, неприхований опір шовіністично налаштованих кіл громадськості, були засновані культурно-освітні осередки, що спрямували свою діяльність на пропагування української культури серед широких верств населення, стали могутнім засобом консолідації української спільноти.

На початку ХХ ст. популяризації національної культурної спадщини присвятило свою діяльність «Українське ім. Г. Квітки-Основ'яненка літературно-мистецьке-етнографічне товариство». Згідно з програмними документами, метою існування цього національного осередку було: «...дати своїм членам, а при нагоді передбачених статутом, і стороннім особам, які цікавляться українознавством, – змогу студіювати сю справу» [19]. До складу організації увійшли провідні українські діячі – М. Сумцов, К. Бич-Лубенський, М. Міхновський, Г. Хоткевич, І. Бондаренко, С. Васильківський, С. Тимошенко, Я. Довбищенко, Н. Попова, М. Риков та ін. Ідеологічні переконання діячів згаданого товариства дістали своє відображення у культурницькій діяльності, основними напрямками якої було заснування бібліотек, читалень, книгарень, закладання недільних шкіл з українською мовою викладання, організація народних свят, екскурсій відомими місцями; розгортання освітньої діяльності (влаштування курсів, проведення музично-драматичних, сімейних україномовних вечорів) тощо. Діячами цього осередку організовані та проведені цикли публічних лекцій: «Про суспільне становище козаччини в перший період існування», «Українська кооперація у Східній Галичині за останнє десятиліття», «Т. Шевченко», «М. Драгоманов», «Слово, присвячене роковинам Б. Грінченка», «М. Шаповал як поет» та ін. Г. Хоткевичем було організовано цикл лекцій, присвячених музичній культурі Східної Галичини [11; 83]. Діячі Товариства проводили національно-патріотичні, культурно-освітні заходи, присвячені видатним українським митцям: Т. Шевченкові, І. Франкові, М. Лисенку, Б. Грінченку, які сприяли усвідомленню українською спільнотою власної національної ідентичності. При Товаристві діяло декілька відділів, серед яких був і артистичний. Діячі відділу систематично організовували українські музично-драматичні вечори, присвячені українським письменникам з нагоди ювілейних дат або роковин смерті, художні читання українського фольклору, творів українських драматургів. До постановки українських вистав, артистичним відділом залучалися професійні актори, які своєю участю надихали аматорський драматичний колектив Товариства на подальшу плідну працю, спрямовану на популяризацію української культурної спадщини серед широкого громадського загалу. Із значним успіхом колектив відділу здійснив постановку вистав І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, М. Кропивницького, М. Старицького, І. Карпенка-Карого та ін. [23].

За свідченням історичних джерел [21-23], на початку ХХ ст. на Слобожанщину з гастролями приїжджали театральні трупи корифеїв українського професійного театру – М. Кропивницького та М. Садовського. Слід зазначити, що національна специфіка стала міцною основою художньо-естетичної системи українського театру, на базі якої поступово формувалася національний репертуар, художня форма вистав, принципи виконавства, сценографії та режисури, характер декорацій, костюмів, хореографічне оформлення вистав. У ретельній, кропіткій праці формувалася новий, універсальний тип українського актора, справжнього майстра психологічно правдивих сценічних образів. Фундатори українського драматичного театру вважали, що саме репертуар формує його виконавську культуру, виховує професійну майстерність, розкриває артистичний талант.

З цього приводу М. Кропивницький писав у листі до українського актора та режисера Й. Гайдамаки: «Згадай лише, який репертуар створив Заньковецьку, Затиркевич, Садовського, Саксаганського, Максимовича, Ліницьку, Грицяя, Вірину, Касиненка?.. «Глитай», «Наймичка», «Невольник», Доки сонце зійде, «Безталанна», «Назар Стодоля», «Сватання», «Наталка Полтавка», «Дай серцю волю...». Ось той репертуар, з якого виросло те колосся на українській ниві, яким Україна довго пишатиметься» [12; 443].

З великим успіхом на харківській сцені ставились вистави: «Наталка Полтавка» І. Котляревського, «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського, «Ніч на Івана Купала», «Глитай, або ж Павук», «Доки сонце зійде, роса очі виїсть», «Зайдиголова», «Пошилися в дурні», «По

ревізії», «Олеся» М. Кропивницького, «Сава Чалий» І. Карпенко-Карого, «Як ковбаса та чарка, то минеться й сварка», «Богдан Хмельницький» М. Старицького та ін. [16; 149]. Постановки корифеїв української сцени сприяли вихованню національної свідомості та патріотизму слобожан.

10-20 липня 1912 р. відбулись й гастролі трупи Л. Сабініна за участю М. Заньковецької. Її виступи на харківській сцені в українських виставах «Глитай, або ж Павук» (Олена), «Дві сім'ї» (Зінька) М. Кропивницького, «Не так склалося, як жадалося» (Оксана) М. Старицького, «Лиха іскра поле спалить, сама шезне» (Ялина) І. Карпенка-Карого, «Чорноморці» М. Лисенка (Цвиркунка), «Брат на брата» (Яриська) Д. Грицинського, «Жидівка-вихрестка» (Сара) І. Тогобочного справили надзвичайне враження на слобожан [21].

На початку ХХ ст. популяризації української культури присвятив свою діяльність харківський аматорський театральний колектив під керівництвом провідного українського культурного та громадського діяча Г. Хоткевича, заснований при заводі сільськогосподарських машин Гельферік-Саде і Мельгозе. На постановку вистав учасники цього національного музично-театрального осередку виділяли власні кошти. Розквіт театру почався з 1903 р., коли аматори почали здійснювати свої постановки на сцені Харківського Народного дому. Вбачаючи у театральному мистецтві потужну прогресивну силу, що сприяє національно-культурному відродженню, театральний колектив обирає до постановки кращі твори українських драматургів, приділяє увагу роботі над створенням достовірних художніх образів, працює над точним відтворенням ідеологічного змісту п'єс.

Г. Хоткевич згадував: «Гурток розрісся до 150 душ. Отже, в масових сценах я міг випускати стільки, скільки не мав спроможності зробити не тільки кожен з мандруючих театрів, а навіть російські постійні. Нас любила робоча публіка та охоче ходила» [25; 519]. Між гуртківцями склалися міцні стосунки. «Я не пригадаю ні одного конфлікту в нашій акторській сім'ї, ні разу мені не приходилось когось мирити, когось карати. Справді, згадую зараз роботу в тому колективі як велику життєву радість – як справжні відносини людини до людини, чисті і ясні, якими вони й повинні завжди бути» [25; 532]. Усі члени усвідомлювали важливість сценічної діяльності для пропагування національної культури. Режисер згадує: «Дати в ті часи 150 свідомих українців у робітничу масу – вважаю серйозною своєю заслугою. Багато з тих імен відомі в Харкові, власне як українці, і я з гордістю це згадую» [25; 528].

Будучи справжнім патріотом та борцем за українську культуру, Г. Хоткевич розгорнув активну боротьбу проти членів адміністрації Народного дому, які проводили в освітній роботі русифікаторську політику і кращі умови створювали для постановки російським аматорським колективам. Це протистояння з адміністрацією призвело до того, що Г. Хоткевич разом із 150 учасниками театрального колективу в знак протесту залишив Народний дім [24; 116].

На початку ХХ ст. активну культурно-освітню роботу проводила художньо-освітня організація «Спілка мистецтв», що консолідувала діячів української інтелігенції Слобожанщини. Головною метою її діяльності, згідно програмних документів, стала популяризація національної культурної спадщини, поглиблення культурно-мистецьких зв'язків, поширення мистецтва серед широкого громадського загалу. При «Спілці мистецтв» діяли майстерні драми, живопису, скульптури, музики, співу та танцю. У приміщенні організації для широкого загалу проводились культурно-просвітницькі заходи: вечори поезії, на яких харківські поети знайомили публіку зі своїми творами, цикли вечорів та виставки живопису, концерти капели під керівництвом С. Дрімцова, лекції з історії музики, що супроводжувались музичними ілюстраціями у виконанні учасників музичної майстерні під керівництвом блискучого піаніста, в майбутньому професора Харківського музично-драматичного інституту Л. Фаненштиля [17; 107]. Драматична секція «Спілки мистецтв» здійснила постановку вистав «Перехитрили, або пошилися у дурні» М. Кропивницького, «Суєта» І. Карпенка-Карого, «Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка, «Ой не ходи, Грицю та й на вечорниці» М. Старицького, «Два домики та одна фіртка» Л. Лотоцького тощо [6; арк. 48]. «Спілка мистецтв» розгорнула активну просвітницьку діяльність, організовуючи заходи, що сприяли урізноманітненню видів і форм музично-театрального життя Слобожанщини, поглибленню культурно-мистецьких зв'язків. За сприянням її діячів у Харкові влаштовано цикли концертів у приміщенні Художнього училища та залі громадської бібліотеки. Концертні програми цих заходів були достатньо різноманітними і включали класичний вокальний, інструментальний репертуар, виступи письменників, музикознавців, драматичних акторів та артистів балету [6; арк. 49].

Діячами «Спілки мистецтв» влаштовувались тематичні концертні програми, які знайомили широкий громадський загал із творчістю Й. Баха, Л. Бетховена, Р. Шумана, Ф. Шопена та ін. Особливою популярністю у слобожан користувалися українські музично-драматичні вечори, що відбувались у приміщенні «Українського дому». У цих програмах провідними співаками М. Піддубною, Д. Ткаченко виконувались твори українських класиків М. Лисенка, С. Гулака-Артемівського, К. Стеценка, арії

українською мовою з опер «Дубровський», «Пікова дама» П. Чайковського, «Фауст» Ш. Гуно, «Майська ніч» М. Римського-Корсакова, а також українські народні пісні [17; 109].

Популяризації української та зарубіжної спадщини сприяли концертні виступи провідних митців того часу, організовані за сприянням діячів «Спілки мистецтв». З великим успіхом у Харкові відбулись концерти видатних вітчизняних та європейських музикантів: А. фон Глена, Ф. Бузона, В. Барвінського, С. Барцевича, Б. Бережницького, Г. Венявського, Є. Ізаї, Ю. Ісерліса, С. Лазерсона, Г. Левицької, П. Казальса, Г. Касадо, П. Кона, Ф. Крейслера, І. Падеревського, Р. Придаткевича, Р. Савицького, П. Сарасате, Ж. Тібо, А. Рубінштейна; співаків І. Алчевського, Г. Бакланова, В. Дамасьва, С. Друзякіна, Л. Клементьєва, Л. Липковської, О. Мішуги, В. Петрової-Званцевої, Л. Сибірякова, Л. Собінова, Д. Смирнова, М. Черкаської, Ф. Шаляпіна, Л. Яковлева тощо [6; арк. 50].

Плідною була діяльність «Філармонічного товариства» ім. М. Римського-Корсакова, організаційні заходи якого сприяли популяризації національної та зарубіжної спадщини серед широких верств населення, поглибленню культурно-мистецьких зв'язків. У вечорах камерної музики, які щопонеділка влаштовувались у залах громадської бібліотеки і Малого театру, брали участь хор Товариства, місцеві та концертуєчі музиканти: Є. Белоусов, М. Бріан, В. Сафонов, Н. Петрова, Ф. Михайловська, Д. Кононов, які репрезентували твори М. Лисенка, М. Балакирева, М. Мусоргського, П. Чайковського й ін. Значне місце у концертних програмах Товариства посідала українська та зарубіжна класична спадщина. Зокрема, організацією проведено тематичні концерти, присвячені творчості Й. Баха, Л. Бетховена, Е. Гріга, В. Моцарта, Ф. Шопена, М. Лисенка, на яких у виконанні хору Товариства, провідних харківських музикантів-інструменталістів були виконані сонати, квартети, камерно-вокальні твори видатних митців [9; 107].

Позитивні відгуки тогочасної місцевої преси, одержали цикли симфонічних концертів, влаштовані «Філармонічним товариством» за участю харківських артистів та зарубіжних концертуєчі музикантів. Аналіз їх концертних програм засвідчує жанрово-стильову палітру репрезентованого репертуару. Зокрема, у виконанні симфонічного оркестру Товариства під керівництвом диригентів В. Бердяєва, І. Слатіна (молодшого), Д. Карпиловського були репрезентовані кращі зразки симфонічної творчості різних стилів та національних шкіл: Л. Бетховена, М. Глінки, Р. Глієра, Ш. Гуно, Ф. Ліста, С. Рахманінова, М. Римського-Корсакова, С. Сен Санса, І. Стравінського, П. Чайковського та ін. На цих симфонічних вечорах блискуче виступали місцеві талановиті музиканти – Я. Бунчук, І. Добржинець, Б. Левенштейн, П. Луценко а також солісти Київської опери – Л. Гашинська, А. Мозжухін, П. Цесевич тощо [9; 108].

Висновки. Отже, багатоаспектна, самовіддана плідна діяльність провідних музичних та театральних діячів Слобожанщини інтенсифікувала пробудження національної свідомості, сприяла консолідації українського суспільства, збереженню національної культурної ідентичності і доводила творчу спорідненість української музично-театральної культури з європейською.

Список використаної літератури

1. *Андріанова Н.* Шляхи розвитку українського театру / Н. Андріанова. – К. : Знання, 1960. – 40 с.
2. *Антонович Д.* Триста років українського театру, 1619-1919 / Д. Антонович. – Прага, 1925. – 272 с.
3. *Виткалов В. Г.* Українська культура: сторінки історії ХХ століття: монографія / В. Г. Виткалов. – Рівне : Вертекс, 2004. – 640 с.
4. *Грицак Я. Й.* Нарис історії України: Формування модерної української нації ХІХ-ХХ ст. / Я. Й. Грицак. – К. : Генеза 2000. – 356 с.
5. *ДАХО. – Ф. 488. – Оп. 1. – Спр. 1:* Українське ім. Г. Квітки-Основ'яненка літературно-художньо-етнографічне товариство в м. Харкові, 1915 р.
6. *ДАОО. – Ф. 2. – Оп. 1. – Спр. 2807:* Дозвіл на постановку вистав, концертів, лекцій та ін. – 196 арк.
7. *Каневська Г. Г.* Павло Іванович Сениця. Життєвий і творчий шлях музиканта: монографія / Г. Г. Каневська, В. Г. Виткалов. – Рівне : Волинські обереги, 1999. – 381 с.
8. *Кисіль О.* Український театр / О. Кисіль. – К. : Мистецтво, 1968. – 259 с.
9. *Кравченко В. В.* Український національний рух у Харкові ХІХ – початку ХХ ст. / В. В. Кравченко // Слово і час. – 1993. – № 10. – С. 14-20.
10. *Красильникова О. В.* Історія українського театру ХХ сторіччя / О. В. Красильникова. – К. : Либідь, 1999. – 208 с.
11. *Коломієць Т. В.* Культура Харкова на зламі тисячоліть: монографія / Т. В. Коломієць, О. Н. Ярмиш. – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 212 с.
12. *Кропивницький М. Л.* Твори в 6 т. / М. Л. Кропивницький. – К. : Держлітвидав. УРСР, 1960. – Т. 6. – 672 с.
13. *Лошков Ю. І.* Володимир Андрійович Комаренко: моногр. / Ю. І. Лошков. – Харків : ХДАК, 2002. – 113 с.

14. *Миклашевський Й. М.* Музична і театральна культура Харкова кінця XVIII – першої пол. XIX ст. / Й. М. Миклашевський. – К. : Наук. думка, 1967. – 160 с.
15. *Новиков А. О.* Слобожанський драматичний театр : нариси історії / А. О. Новиков. – Харків : ХДПУ, 2002. – 109 с.
16. *Новиков А. О.* Українська драматургія й театр: від найдавніших часів і до початку XX ст. / А. О. Новиков. – Харків : Основа. – 2011. – 408 с.
17. *Пирогова Н. О.* З історії музичного життя Харкова / Н. О. Пирогова // Українське музикознавство. – К. : Муз. Україна. – 1968. – Вип. 3. – С. 104-109.
18. *Романицький Б.* Український театр в минулому і тепер / Б. Романицький. – К. : Держполітвидав УРСР, 1950. – 130 с.
19. *Статут товариства ім. Гр. Квітки-Основ'яненка у Харкові.* – Харків : Печатное дело, 1912. – 16 с.
20. *Супрун Н. О.* Гнат Хоткевич-музикант: Музично-теоретичне дослідження / Н. О. Супрун. – Рівне : Ліста, 1997. – 280 с.
21. *Театр и музыка* : Гастроли М. К. Заньковецкой // Харьковские губернские ведомости. – 1912. – 17 июля.
22. *Театр и музыка* // Харьковские губернские ведомости. – 1912. – 26 июля.
23. *Товариство ім. Гр. Квітки-Основ'яненка в Харкові.* Загальні збори // Рада. – 1912. – 13 верес.
24. *Хоткевич Г. М.* Спогади. Статті. Світлина / Г. М. Хоткевич. – К. : Кобза, 1994. – 166 с.
25. *Хоткевич Г. М.* Твори: В 2 т. / Г. М. Хоткевич. – К. : Дніпро, 1966. – Т. 2. – 603 с.
26. *Шейко В. М.* Історія української культури: посіб / В. М. Шейко, Л. Г. Тишевська. – К. : Кондор, 2006. – 258 с.
27. *Ярмиш О. Н.* Історія міста Харкова XX століття: колект. монографія / О. Н. Ярмиш, С. І. Посохов, А. І. Енштейн та ін. – Харків : Фоліо, 2004. – 686 с.

References

1. *Andrianova N.* Shljahi rozvitku ukraïns'kogo teatru / N. Andrianova. – K. : Znannja, 1960. – 40 s.
2. *Antonovich D.* Trista rokiv ukraïns'kogo teatru, 1619-1919 / D. Antonovich. – Praga, 1925. – 272 s.
3. *Vitkalov V. G.* Ukraïns'ka kul'tura: storinki istorii XX st.: monografija / V. G. Vitkalov. – Rivne: Verteks, 2004. – 640 s.
4. *Gricak J. J.* Naris istorii Ukraïni: Formuvannja modernoi ukraïns'koï nacii XIX – XX st. / J. J. Gricak. – K. : Geneza 2000. – 356 s.
5. *ДАНО. – Ф. 488. – Оп.1. – Spr. 1:* Ukraïns'ke im. Grigorija Kvitki-Osnov'janenka literaturno-hudozhn'o-etnografichne tovaristvo v m. Harkovi, 1915 r.
6. *ДАОО. – Ф. 2. – Оп.1. – Spr. 2807:* Dozvil na postanovku vistav, koncertiv, lekcij ta insh. – 196 ark.
7. *Kanevs'ka G. G., Vitkalov V. G.* Pavlo Ivanovich Senicja. ZHittevij i tvorchijs'hljah muzikanta: monografija / G. G. Kanevs'ka, V. G. Vitkalov. – Rivne: Volins'ki oberegi, 1999. – 381 s.
8. *Kisil' O.* Ukraïns'kij teatr / O. Kisil'. – K. : Mistectvo, 1968. – 259 s.
9. *Kravchenko V. V.* Ukraïns'kij nacional'nij ruh u Harkovi XIX – pochatku XX st. / V. V. Kravchenko // Slovo i chas. – 1993. – № 10. – S. 14-20.
10. *Krasil'nikova O. V.* Istorija ukraïns'kogo teatru XX st. / O. V. Krasil'nikova. – K. : Libid', 1999. – 208 s.
11. *Kolomic' T. V.* Kul'tura Harkova na zlami tisjacholit': monografija / T. V. Kolomic', O. N. Jarmish. – Harkiv: Vid-vo Nac.un-tu vnutr.sprav, 2003. – 212 s.
12. *Kropivnic'kij M. L.* Tвори v 6-ti tomah / M. L. Kropivnic'kij. – K. : Derzhlitvidav. URSR, 1960. – Т. 6. – 672 s.
13. *Loshkov J. I.* Volodimir Andrijovich Komarenko: monografija / J. I. Loshkov. – Harkiv: HDAK, 2002. – 113 s.
14. *Miklashevs'kij J. M.* Muzichna i teatral'na kul'tura Harkova kinceja XVIII – pershoï polovini XIX st. / J. M. Miklashevs'kij. – K. : Naukova dumka, 1967. – 160 s.
15. *Novikov A. O.* Slobozhans'kij dramatičnij teatr : narisi istorii / A. O. Novikov. – Harkiv, 2002. – 109 s.
16. *Novikov A. O.* Ukraïns'ka dramaturgija j teatr: vid najdavnishih chasiv i do pochatku XX st. / A. O. Novikov. – Harkiv : Osнова. – 2011. – 408 s.
17. *Pirogova N. O.* Z istorii muzičnogo zhittja Harkova / N. O. Pirogova // Ukraïns'ke muzikoznavstvo. – K. : Muz. Ukraïna. – 1968. – Vip. 3. – S. 104-109.
18. *Romanic'kij B.* Ukraïns'kij teatr v minulomu i teper / B. Romanic'kij. – K. : Derzhpolitvidav URSR, 1950. – 130 s.
19. *Statut tovaristva imeni Gr. Kvitki-Osnov'janenka u Harkovi, rik 1912 serp.* – Harkiv : Pечатное дело, 1912. – 16 s.
20. *Suprun N. O.* Gnat Hotkevich-muzikant: muzično-teoretichne doslidzhennja / N. O. Suprun. – Rivne: Lista, 1997. – 280 s.
21. *Teatr i muzyka* : Gastroli M. K. Zan'koveckoj // Har'kovskie gubernskie vedomosti. – 1912. – 17 ijulja.
22. *Teatr i muzyka* // Har'kovskie gubernskie vedomosti. – 1912. – 26 ijulja.
23. *Tovaristvo im. Gr. Kvitki-Osnov'janenka v Harkovi.* Zagal'ni zbori // Rada. – 1912. – 13 veres.
24. *Hotkevich G. M.* Spogadi. Statti. Svitlini / G. M. Hotkevich. – K. : Kobza, 1994. – 166 s.
25. *Hotkevich G. M.* Tвори: V 2 t. / G. M. Hotkevich. – K. : Dnipro, 1966. – Т. 2. – 603 s.
26. *Shejko V. M.* Istorija ukraïns'koï kul'turi: posibnik / nauk. red. V. M. Shejko / V. M. Shejko, L. G. Tishevs'ka. – K. : Kondor, 2006. – 258 s.

27. *Jarmish O. N.* Istorija mista Harkova XX st.: kolektivna monografija / O. N. Jarmish, S. I. Posohov, A. I. Enshtejn ta in. – Harkiv : Folio: Zoloti storinki, 2004. – 686 s.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ МУЗЫКАЛЬНО-ТЕАТРАЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ СЛОБОЖАНЩИНЫ КОНЦА XIX – НАЧАЛА XX ВЕКА

Ян Ирина Николаевна, кандидат искусствоведения, доцент,
докторант Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств, г. Киев

Рассмотрено тенденции, влияющие на становление музыкально-театральной культуры, трансформацию видов и форм музыкально-театральной деятельности конца XIX – начала XX в. Определено содержание и направление деятельности музыкально-театральных организаций Слобожанщины, проанализирована проблематика репертуара. Доказано, что деятельность музыкально-театральных организаций края способствовала консолидации украинского общества, сохранению национальной культурной идентичности и стимулировала творческое родство украинской музыкально-театральной культуры с европейской культурой.

Ключевые слова: украинская театральная культура, социокультурные процессы, деятельность музыкально-театральных организаций Слобожанщины, репертуар.

ACTIVITIES OF MUSICAL AND THEATRICAL CELLS OF SLOBOZHANSCHYNA OF LATE XIX – BEGINNING XX CENTURY

Yan Irina, Ph.D in arts, associate professor, doctorant of the National
Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

The article explores the regional trends that influenced the formation of musical and theatrical culture, transformation of species and forms of musical- theatrical activity of late XIX – beginning XX century. The contents directions musical-theatrical activities of musical and theatrical organizations Slobozhanshchina, analyzes the problems of the repertoire. It is proved that the activity of musical and theatrical organizations slobozhan contributed to the consolidation of Ukrainian society, preserving cultural identity and proved creative affinity Ukrainian theater culture with European culture.

Key words: Ukrainian theater culture, sociocultural processes, activities of musical and theatrical cells of Slobozhanshchyna, repertoire.

UDC 792.077(477.84)

ACTIVITIES OF MUSICAL AND THEATRICAL CELLS OF SLOBOZHANSCHYNA OF LATE XIX – BEGINNING XX CENTURY

Yan Irina, Ph.D in arts, associate professor, doctorant of the National
Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

The aim of this paper is to explore of activities of musical and theatrical cells Slobozhanshchina in the context of sociocultural processes of late XIX – beginning XX century.

Research methodology is the use of the historical-cultural, comparative, teatrovedchesky methods. This methodological approach allows us to study the basic aspects to activities of musical and theatrical organizations Slobozhanshchina, analyzed the specifics of the repertoire.

Results. It has been found that in the late XIX – beginning XX century figures Slobozhanshchina were in conditions of total repressions of the imperial regime, sought the revival to Ukrainian culture. The basis of the activity of the Ukrainian culture figures put the lifting of national consciousness, democratic ideals, the revival of the historical memory of the Ukrainian people, the spread of education among the sectors of society, the deepening of cultural relations. On their initiative was based of musical and theatrical cells, who directed their activities to promote the Ukrainian culture among the population. The activity of musical and theatrical organizations slobozhan contributed to the consolidation of Ukrainian society, preserving cultural identity and proved creative affinity Ukrainian theater culture with European culture.

Novelty. An attempt is made in this paper to in expanding notions of activity of musical and theatrical organizations of Slobozhanshchyna and their justification etnozberihayuchoyi, etnokonsoliduyuchoyi role in the national culture creation.

The practical significance. The results of research can be used in for scientific development on the problems of Ukrainian theater in the context of the theory and history of culture.

Key words: Ukrainian theater culture, sociocultural processes, activities of musical and theatrical cells of Slobozhanshchyna, repertoire.

Надійшла до редакції 1.12.2016 р.